

LIEF EN LEED UIT DE VOGELWERELD VAN TERSCHELLING 217

opvliegen. Ik zette hem boven op een lessenaar, waarop wij eerst een doek legden, omdat het vlak zoo glad was. Op zeil en gladde vloeren bewoog hij zich stuntelig. Dadelijk tastte hij weer over den doek en deed aarzelend een stapje voorwaarts, maar bleef doodstil staan zoo gauw zijn snavel geen grond meer voelde: daar was gevaar! Pogingen om op te vliegen deed hij heelemaal niet, alsof hij besepte, dat hij niet buiten was. Om twaalf uur brachten wij hem weer op 't weiland; er stonden wat plassen op en dadelijk nam hij een bad en ploeterde naar hartelust en streek zijn veeren glad. Zeker om de menschenlucht kwijt te raken, want heel wat handen hadden hem aangeraakt.

Den heelen dag bleef hij rondscharrelen en scheen heel wat van zijn gading te vinden. Hij maakte heelemaal nu geen onbeholpen indruk, maar leek een volkomen volwaardig dier.

Tegen zevenen zou Piet hem ophalen voor zijn nachtverblijf, omdat wij bang waren voor katten. Langzaam stapte hij voor den jongen uit, totdat hij vlak achter ons huis was. Piet maakte nu een wat haastige grijpbeweging, die het dier als bij intuïtie scheen te bemerken, tenminste hij dook ineen en ging voorzichtig schuin de lucht in. „Daar gaat hij” riep Piet ontsteld. Hij vloog een paar honderd meter in noordoostelijke richting en toen zagen we een prachtig bewijs van zijn wonderbaarlijk aanpassingsvermogen. Niet in glijvlucht vloog hij neer, dan zou hij zich kunnen wonden aan draden of andere hindernissen. Neen, hij hield stil in de lucht, strekte zijn snavel omhoog en zijn pooten recht naar beneden. Zoo liet hij zich, met zijn wicken fladderend, voorzichtig loodrecht naar beneden zakken, tot hij behouden in 't gras stond. Het maakte den indruk alsof hij langs een touw naar beneden gleed. Piet gaf het niet op en ging er weer heen, maar weer ging hij op de wicken en verdween in zuidoostelijke richting naar de vinnen bij den dijk. Hij vloog wel langzaam maar toch volkomen vaardig. Alleen de wol aan zijn pooten had van den blinde een hulpbehoevenden stakker gemaakt.

Dit is wel een van de merkwaardigste ervaringen op het gebied van vogelleven, die ik ooit heb opgedaan en ik hoor gaarne bericht van lezers, die iets dergelijks hebben ervaren.

D i n s d a g 21 M e i. Tot slot van mijn lang geworden rapportage nog een musschenvoorval.

Dat deze kwajongens onder de vogels, evenals hun menschelijke naamgenooten, echte vechtersbazen zijn, is bekend. Toch had ik vóór vandaag nooit gedacht, dat de een wel eens volkomen knock-out wordt geslagen door zijn tegenpartij.

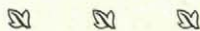
Vanmorgen vochten twee mannen op den weg voor ons huis op leven en dood. Zoozeer waren ze „er in”, dat ze geen nota namen van voorbijgangers en passerende fietsen. 't Ging er heet toe, tot de eene wegvloog en zijn vijand voor dood op den weg achterliet. We haalden 't diertje binnen. Het bloedde uit den bek, hijgde heel erg en knipte met de oogen; bij den snavelwortel waren aan weerszijden diepe wonden. We meenden stellig, dat hij zoo den laatsten adem zou uitblazen, maar met wat water kikkerden wij hem weer zoover op, dat hij een uurtje later weer in vrijheid kon vertrekken.

Een liefdesdrama? Mogelijk een oude heer met aderverkalking, die het moest afleggen tegen een stevig jong broekje.

Mei 1935.

G. W. JONGENS.

Midsland, Terschelling.

DE „WILDERNIS” OP SCHOUWEN.

O ver het algemeen staat Schouwen meer bekend als vogel- dan planteneiland. Dat het in planten ook niet achterblijft, valt echter niet te loochenen. Als vogeleiland is het hier reeds vrij goed bekend waarvoor de Heer Vijverberg door zijn artikels en boekjes gezorgd heeft. Toch valt hier op dit gebied nog wel wat te ontdekken. Zo pas is door de N.J.N. het Goudhaantje als nieuwe broedvogel opgetekend. De Ransuilen zijn ook niet lang geleden

ontdekt. En nu kwam dit voorjaar de Heer Vijverberg een Nachtzwaluw waarneming ter ore. Zou die mogelijk ook hier broeden? Nog meer echter dan op het gebied van vogels is er te ontdekken op plantengebied. Wat dat betreft is Schouwen nog lang niet voldoende afgezocht.

Onderstaand artikel geeft u een beschrijving van één van Schouwens mooiste plaatsjes op botanisch gebied. Het was in 't begin van Augustus, dat we de fiets oppakten om weer eens een bezoek te brengen aan de „Wildernis”. Dreigende lichten waren overgedreven, maar nu was de zon door gekomen en goot haar stralen over het vlakke land en de zacht golvende zee. Een klein uur hadden we voortgetrapt, dan weer eens stoppend om naar een of andere plant te kijken, dan weer om een overvliegende vogel in de kijker te nemen. We reden onder een dijk langs, toen ik de eerste vondst deed. Ongeveer een 50 meter van de „Wildernis” vandaan stond tegen de dikke zeedijk te prijken de driedistel (*Carlina vulgaris*) waarvan de flora onbebouwde zandgrond vermeldt als groeiplaats. Dat kwam hier echter niet al te best uit. De fraaie plant, die de droge duinen zo opsiert stond hier onder aan de zeedijk te prijken, en dan op de klei. Een eind verder verbaasde ons een nieuwe vondst, n.l. de Karthuizer anjer (*Dianthus Carthusianorum*)

Foto Rijkelt en Kate.

Fig. 1. De Bijenorchis van Schouwen (vergroot).

waarvan de flora slechts een viertal groeiplaatsen opgeeft. Wie zou zo iets nu hier verwachten. Een tiental meters verder leggen we onze fiets neer. Het beloofde terreintje is bereikt. Voor we dat zullen betreden, kijken we nog wat rond op de dwarsdijk waar gewone planten als Peen, Agrimonie enz., maar ook de wat minder algemeene looksoort de Moeslook (*Allium oleraceum*) het plantenkleed vormen. Onder aan de dijk is een elzenhaag, die we ook even aflopen. Daar doen we drie aardige vondsten n.l. de Boschandoorn (*Stachys silvaticus*) op Schouwen lang niet algemeen, dan een zeldzame die nu bijna uitgebloeid is, het Glad Parelzaad (*Lithospermum officinale*) en Heggerank (*Bryonia dioica*). De toegang tot het studieveldje is nu bereikt; een dammetje in de sloot, waarvoor niet eens een hek of puntdraadversperring staat. De toegang is hier voor een ieder vrij. Het is dan ook geen wonder, dat hier vele mensen komen om bloemen te plukken. In het voorjaar groeien hier in 't rechtse gedeelte veel Margrietten en

Zeegroene zegge. Ook vond ik er veel Geelharje (*Linum catharticum*) en een enkele Keverorchis en verscholen in het gras vlak voor mij het wondermooie orchideetje, dat het terreintje zo beroemd maakt . . . de Bijenorchis (*Ophrys apifera*). O, wat een wondermooi bloempje is dat toch en wat staan er hier veel. Toen ze hier ontdekt werden een jaar of vier geleden vond men er veertig bloeiend. Dit jaar bloeiden er maar een twintig. Wat de oorzaak is? O, heel eenvoudig, wie die een herbarium had, zou zulke mooie bloempjes niet in zijn boek met doode planten willen hebben en wie zou niet zo iets schoons in een vaasje willen hebben. Want waar was een betere gelegenheid dan hier om die zeldzame prachtplant te bemachtigen, waar stonden ze zoo verlokkelijk gemakkelijk en in zo'n groot aantal? Ja, nu vier jaren geleden werd de plant bekend en nu reeds bloeiden er twintig minder, wat zal er na nog vier jaren van over zijn? Zal er dan niet één meer staan, of zal men ze nu met rust laten? Het is te hopen, maar ik vrees er voor.

Toen de Bijenorchis hier pas ontdekt werd, meende men niet met die te doen te hebben maar met één die er mogelijk veel op geleek. Dat is dan ook niet te verwonderen, want inplaats van zoals de flora opgeeft, witte buitenste bloembladen en donkerpurperen onderlip, heeft deze mooie rose buitenste bloembladen en donkerbruine onderlip hetgeen den ontdekker in verwardheid bracht. Op de foto welwillend door Rijkelt en Kate aan mij afgestaan, is van dat verschil in kleur natuurlijk niets te zien.

Na het bezoek aan de Bijenorchis lopen we langs een smal slootje over een ratelaarweitje.

naar de eigenlijke „Wildernis”, de plaats, waar het meeste te vinden is. Hier is de cultuurmens nog niet doorgedrongen, zoals ook reeds op het weitje waar de Bijenorchis staat, hetwelk elk jaar afgemaaid wordt. Het eerste wat hier ons oog treft is Pijptorkruid (*Oenanthe fistulosa*) met zijn vuil witte schermen die hier het terreintje mooi kleurt. Langs een moerasje en verderop waar een plas het einde van een sloot vormt, staan prachtige Lamsoren, die vooral met die zonnige weer heel veel insecten tot zich lokken waarvan zweefvliegen wel de voornaamste zijn en daaronder blinkt de Pendelzweefvlieg weer uit door grootte en kleurigheid. Lopen we nu door het drassige middengedeelte, dan komen we bij de wilgjes aan, waar de plantengroei het rijkst is. Daar zien we weer de Moeraswespenorchis met zijn trosjes fijne bloempjes, ons zo goed bekend uit de vochtige duinpannetjes te Haamstede, dan Vleugeltjesbloemen die opvallend groter dan in de duinen zijn, veel Addertong, Trilgras en andere. Waterkers en Duizendguldenkruid moet hier ook staan, hoewel ik het er nog niet gezien heb. Strandzoutgras en Zeeweegbree staat er veel en in een hoek tussen de Wespenorchis in mooie grote Muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*).

Een heel veldje zag er paars van, er waren vast wel 50 exemplaren. Wat een grote verschillen waren er toch tussen die Wespen, Kever-, Bijen- en Muggenorchis, je kon haast niet geloven dat ze tot een zelfde familie behoren. In het voorjaar komt hier ook nog een andere orchidee voor, de Gevlekte orchis (*Orchis maculatus*) en verderop zullen we nog twee leden van deze interessante familie ontmoeten, zodat de „Wildernis” zeven verschillende orchideeën herbergt. Tussen de wilgen voor ons staat

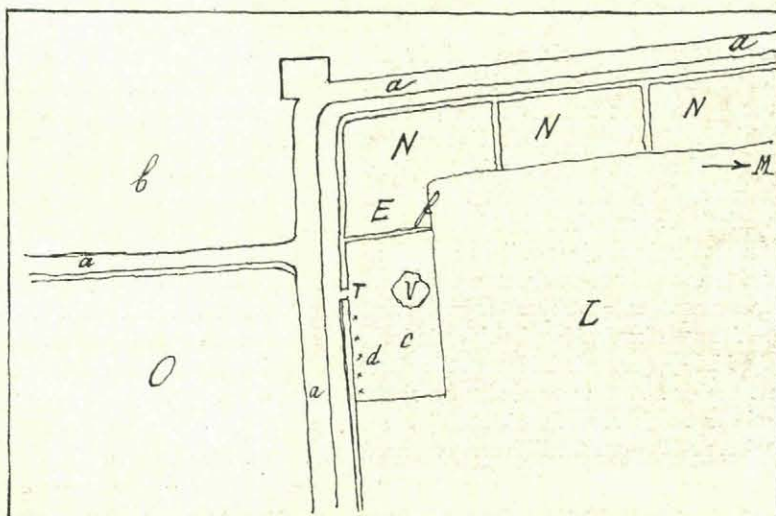

Fig. 2. De Wildernis: a. dijken, b. de zee, c. het Bijenorchisweitje, d. de Elzenhaag, E. de eigenlijke Wildernis, f. Wilgen, riet enz. N. Voortzetting van de Wildernis, M. Naar de kreek, L. Bouwland, eenmaal Wildernis, O. Weiland, T. Het dammetje, V. Put met riet.

veel Kruiskruid, Kattestaart, Wederik, Berenklauw, Engewortel en nog wat andere zoals Bramen, Gele Honingklaver enz.

Nu gaan we ook dat terreintje verlaten en we slaan rechtsaf om de dijk te volgen. Hier is het eigenlijk een voortzetting van de „Wildernis”. De voornaamste planten zijn hier Biezen, zoals Waterbies, Mattenbies, Zeggen, Tweerijge zegge, Stekelzegge, Zilte zegge enz. Dan Russen waarvan mij bekend is de Waterrus en de Padderus, Veenpluis (dat overigens op Schouwen niet voorkomt), jonge Kruipwilg en Riet. Langs een moerasje staat Zeeaster, Engelsch gras, Zeekraal en natuurlijk ook weer Zeeweegbree en Strandzoutgras benevens Lamsoren, wat verder op een verhogentje staat Wespenorchis en Muggenorchis. Hier staat ook veel: Kruiskruid, Distels, Bijenkorfjes, Klavers enz. Vele vlinders dansen daar vrolijk tussen, dan hier dan daar wat honing purende uit een bloem. Het meest zien we Koolwitjes, Atalanta's, Kleine Vos, Blauwtjes, maar ook veel Vuurvlindertjes en Distelvlinders. Steenhommels zitten erg veel op de klavers, die zullen waarschijnlijk hun nest wel in de dijk hebben. Verder lopende vinden we nog steeds Muggenorchis waarbij zich een paar honderd meter verder ook nog *Pirola rotundifolia* voegt; een plant die we hier nog niet eerder aantreffen. Hier is ook de plaats, waar in 't voorjaar Harle-

kijnorchis en Handekenskruid (*Orchis latifolia*) voorkomt. Tussen het riet vinden we Gele Lis en Waterscheerling.

Nu is een plas bereikt, de z.g. kreek. Deze zullen we aan de rechterkant volgen. De voornaamste plant, die we hier in het voorjaar kunnen vinden is de Keverorchis die hier erg groot is. Verder vinden we nog slechts de planten, die we reeds langs de dijk en in de „Wildernis” vonden, behalve dan de Orchideetjes. Zo we verder lopen langs deze sloot komen we weer op de plaats uit waar de tocht begonnen is.

Hierboven heb ik getracht enigszins een overzicht te geven van de plantengroei van de „Wildernis” doch deze is vooral wat betreft de grassen nog niet voldoende onderzocht. De grootte van de eigenlijke „Wildernis” en het Bijenorchisweitje is ± 100 bij 15 meter. Het gedeelte langs de dijk ± 500 bij 20 meter (deze schattingen zijn zo maar op 't gezicht gedaan).

Eenmaal, lange tijd geleden, was een groot gedeelte van de polder, waarvan nu een stukje wild gebleven is, zo'n Wildernis, mogelijk zelfs was de hele polder zo. Wat zal het daar toen wel fijn geweest zijn. Stel je voor midden tussen de zeeklei een stuk grond van (ruw geschat) 2 km bij 700 meter volgegroeid met wilgen, riet, kleurige bloemen, misschien wel mooie groote populieren en een onderbegroeiing van de mooiste orchideetjes en allerlei andere planten. Wat een lustoord zal dat wel geweest zijn en wie weet wat voor mooie planten daar nog meer gestaan hebben. Wie weet is daar niet een heel veld met Bijenorchis bedekt geweest en stond er nog niet veel meer Muggenorchis. Ook hier is het weer gelijk we overal zien gebeuren de mens geweest, die al dat schoons vernietigd heeft en nu, nu loopt dat kleine hoekje ook nog gevaar vernietigd te worden. Een boer heeft het Bijenorchisweitje gepacht voor het hooi. Dat weitje komt nu volgend jaar vrij en nu wil men de hele „Wildernis” plus het stuk langs de dijk verpachten voor het laten grazen van vee. Als we dan volgend jaar onze „Wildernis” weer opzoeken vinden we een vertrapte en kaalgevreten modderpoel en zullen we misschien als troost enige stukken verfromfaaide plantjes vinden en uit de vindplaats concluderen, dat dat de Bijenorchis of de Muggenorchis is. En wat is daartegen te doen? Wat moeten wij daartegen beginnen? Zou het hoekje het wel waard zijn beschermd te worden? Ik weet het niet, maar ik vrees er eigenlijk wel een beetje voor. Het lijkt mij wel wat te nietig toe. Als het nu nog zo groot als vroeger was, ja dan zou ik onmiddellijk een verzoek indienen bij de Vereeniging tot behoud van Natuurmonumenten. Als men het nu af zou draden, zou meteen het mooie van het landschap bedorven zijn en binnen de omdrading zou men net als in een kippenren zitten. Bordjes met Verboden toegang en het bekende art. lijkt mij wel mogelijk toe, maar wat stoort een plantenvriend zich daaraan? Die is altijd bijziende als hij een bordje ziet staan. Ik vind het zo zonde, dat het studieveldje der Schouwsche N.J.N.-ers te niet gaat, maar toch zullen wij het aan moeten zien. Wij zullen de zo typische plantengroei dan niet meer kunnen bestuderen en bewonderen, want eigenaardig is zij, dat is zeker. Hier staat Muggenorchis, daar Strandzoutgras. Wat verderop Wespenorchis en kort daarbij Zeeschijnsparrie (*Spergularia media*). Onwillekeurig kijkt men naar de donkere aarde, hoe zou die wel zijn saamgesteld? Stellig zal het wel heel interessant zijn grondmonsters daar genomen, te laten onderzoeken. Mogelijk is daar nog wel iets bij van wetenschappelijke waarde. Want waar ergens in Nederland vindt men zo'n schorren- en duinplantencombinatie?

September 1936.

NICO J. BEIJE.

NOVEMBER.

De algemeene bladerval gebeurt meestal omtrent het midden van de maand. Eiken, beuken, ahorns kunnen hun blad lang houden, maar zijn het dan opeens kwijt. Zij geven den massalen herfst-bladerregen. De populieren en in het bijzonder de abelen doen het heel anders. Die laten al in het begin van October, soms eerder nog, veel blad los en dat gaat dan langzamerhand en beetje bij beetje zoo voort totdat in December nog enkele blaadjes